

“100 TEMEL ESER” NİÇİN TEMEL ESER DEĞİL?

EĞİTİM VE BİLİM EMEKÇİLERİ SENDİKASI

EĞİTİM SEN

(Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası)

Adına Sahibi:

Zübeyde Kılıç Öztürk

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Serpil Açıl Özer

Yazışma Adresi:

Cinnah Cad. Willy Brandt Sk. No:13

Çankaya/ANKARA 06680

Tel: (0.312) 439 01 14 (pbx)

Fax: (0.312) 439 01 18

E-posta: bilgi@egitimsen.org.tr

Web: www.egitimsen.org.tr

Sayfa Düzeni:

Sinan Demirkaya

sinan@egitimsen.org.tr

(Eğitim Sen Bülteni Ekidir / Mayıs 2009)

Baskı: MATTEK Matbaacılık

Tel: (0.312) 229 15 02

Sunuş

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan “100 Temel Eser” listesi hazırlanış yöntemi, içeriği ve uygulama sonuçları açısından tartışılmaya devam ediyor. Görünen o ki, bu tartışma liste iptal edilinceye kadar da süreceğe benzemektedir.

Açıklanan amacı; okuma alışkanlığı kazandırmak, düşünen, düşündüğünü doğru, etkili ve açık bir şekilde ifade eden bireyler yetiştirmek, Türkçe bilincini uyandırmak, güzellik anlayışı ve estetik duygusu yaratmak... olan “100 Temel Eser”, içinde hazırlık komisyonu üyelerinin de bulunduğu geniş bir çevrenin eleştirilerine kulak tıkayarak yayınlanmıştır.

Milyonlarca öğrenci ve veliyi, öğretmenleri, ilgili üniversiteleri, yazarları, sendikaları, sivil toplum kuruluşlarını, yayıncıları yakından ilgilendiren, öğrencinin okumayla ilgili algısının şekillendirilmesine etki edecek bir kararın, temel noktalarda uzlaşma sağlanmadan alınması ve olumsuz sonuçlarına rağmen ısrarla sürdürülmeye çalışılması doğru bir yaklaşım değildir.

Ancak Bakanlık eğitim öğretimle ilgili kararları alırken (müfredat, SBS sınavları, 100 Temel Eser vb.), kamuoyunda demokratiklik imajı ve yanlısaması yaratarak, dayatmacı bir yaklaşımla hareket etmekte, birlikte üretme ve ortak iş yapma kültürüne ne kadar uzak olduğunu her fırsatta göstermektedir. Bu yaklaşım “100 Temel Eser” uygulamasında da çocukları okumaktan uzaklaştıran, ticari ve ideolojik kaygıların ağır bastığı bir sonuç ortaya çıkarmıştır.

Sendikamız önerilen “100 Temel Eser” üzerinde bir inceleme çalışması yürütmüş ve tespit ettiği önemli sorunları paylaşmak amacıyla elinizde tutmuş olduğunuz bu kitapçığı hazırlamıştır.

Çocuk kitapları öncelikle, çocuk gerçekliğini yansıtmalı, yaş gruplarının özelliklerine uygun olmalı, çocuğa göreliğini korumalıdır. Konular, onların dünyalarıyla yakından ilişkili olmalı, ilgi alanlarına girmeli ve beklentilerine cevap vermelidir. Oysa “100 Temel Eser” dizisindeki kitapların çoğu, bu özellikleri taşımamaktadır. Kitaplar çocuk dünyasına uzak düştüğü gibi, yaş

gruplarına göre de ayrılmamıştır. Seçimlerinde hangi ölçütlerin kullanıldığı ise bilinmemektedir.

Aynı zamanda önerilen kitaplar üzerinde yaptığımız tarama çalışmalarında, laikliğe aykırı söylemler, gizlenmeye çalışılan art niyetler, bilimsel yaklaşımı göz ardı eden yanlışlar bulunmuştur.

Sözde “okuma alışkanlığı kazandırmak” amacı ile uygulamaya geçirilen “100 Temel Eser”, sonuçta çocukları kitaplardan ve okumaktan soğutan bir noktaya savrulmuş bulunmaktadır.

Görünen şudur:

“100 Temel Eser” kitapları, ihtiyacı karşılamaktan ve belirtilen amaçları gerçekleştirmekten çok uzaktır.

Durum böyle olunca, öğretmenler ve veliler ne yapacaklarını bilememekte, çocuklarına, öğrencilerine uygun kitaplar seçme konusunda sıkıntılar yaşamaktadırlar. Sonuçta olan çocuklara olmakta, kendilerine uygun kitap bulmaları rastlantılara kalmaktadır.

Bu nedenle çocuklarımızın okuma alışkanlığı ve sevgisi kazanmalarına yardımcı olacak çok yönlü bir çalışmanın (okuma programı oluşturma, öğretmen eğitimi oluşturma, çocuk kitaplarının temel ölçütlerini oluşturma, okumanın önündeki ekonomik, siyasi ve hukuki engellerin kaldırılması, öneri listeleri hazırlama vb.) gerekliliği kendini hissettirmektedir.

Eğitim Sen bir yandan “100 Temel Eser” eleştirisini yaparak geri çekilmesini sağlamak için çaba sarf ederken, diğer yandan ilgili tüm kesimlerin (üniversiteler, akademisyenler, yazarlar, eğitimciler, veliler, öğrenciler...) katkılarını da alarak bir öneri listesi hazırlama çalışmasını bir buçuk yıla yakın bir süredir titizlikle sürdürmektedir.

Öneri listemizin çıkacağı günü iple çekerken diyoruz ki:

Bütün çocuklar nitelikli kitaplarla buluşsun!

MERKEZ YÖNETİM KURULU

“100 TEMEL ESER” NİÇİN TEMEL ESER DEĞİL?

MEB Listesi

MEB, 2004 yılında amacı “*yeni nesillerde okuma alışkanlığı kazandırmak ve onlarda Türkçe bilincini uyandırmak*” olan bir kitap listesi için eğitimci, yazar ve bilim insanlarından bir komisyon oluşturdu. 35 kişiden oluşan komisyon ilk toplantısında çoğunluk sağlanamaması üzerine ikinci kez toplanma kararı aldı. Ancak Bakanlık toplantıyı beklemeden sınırlı birkaç öneri üzerinden ortaöğretim listesini açıkladı. Açıklanan bu liste yoğun eleştiriler aldı. Bu gelişmeler üzerine bakanlık MEB Çocuk Yayınları Danışma ve Yayın Kurulu üzerinden yeni bir çalışma başlattı. Oluşturulan kurul Mayıs - Aralık 2004 tarihleri arasında sürdürdüğü çalışma sonucunda 58’i yaşayan yazarlara ait 94’ü yerli, 29’u dünya edebiyatından 123 kitaplık **İlköğretime Yönelik Okuma Programı İçin Kitap Öneri Listesi**’ni açıkladı. Fakat bakanlık, kamuoyuna açıklanmayan bakanlık müsteşarının başkanlığında yeni bir komisyon oluşturdu. 15 Temmuz 2005’te de “**İlköğretim Öğrencileri İçin 100 Temel Eser**” listesi Bakan tarafından kamuoyuna açıklandı.

MEB, kendi oluşturduğu kurulun önerilerini benimsemedi. Kurul istifa edince bakanlık bürokratlarının yer aldığı yeni komisyon 100 Temel Eser projesini üretti.

MEB’e göre “*123 kitaplık öneri listesi, öncelikle yaşayan yazarlara yer verdiği ve okuma programının hazırlanmasını esas aldığı için kabul görmedi.*” Halbuki, kurul çalışmaya başladığında, bakanlık kuruldaki listeye, yaşayan yazarların alınmaması konusunda yazılı ya da sözlü bir istekte bulunmamıştı.

Bu gelişmeler sonucunda kurulun bir üyesi hariç sekizi istifa etti.

Listenin, sayılarla sınırlandırılması, okumanın “zorunlu” olması çocuğu kitaptan uzaklaştırır. Çocuklar, sunulan kitaplarla ilgili bilgilendirilmeli, onlara seçme özgürlüğü sağlanmalıdır.

100 Temel Eser listesindeki kitapların, ilköğretimin 5,6,7 ve 8. sınıflarına yönelik olduğu belirtildi. MEB genelgesinde, “*Daha alt sınıflar için böyle bir liste oluşturmak zordur. Bu sınıflara yönelik sayısız yayın vardır*” görüşü benimsendi.

Liste, Sınırlandırma ve Zorunluluk

Listenin başta gelen sakıncalarından biri, sayılara dökülmesi ve sınırlandırılmasıdır. Sayılar kutsallaştırıldığında düşünce kalıpları oluşur. 100 kitap okuyunca işlerin yolunda gideceği zihinlere yerleşir. Sayılar, çocuğun doğasındaki karşı koyma güdüsünden dolayı, okuma alışkanlığının tohumları atılırken onu kitaptan uzaklaştırır.

Günümüze kadar okullarda bir okuma programı oluşturulmamış, edebiyat eserlerinin okunmasına yönelik bir eğitim gerçekleştirilmemiştir. Şimdi ise, bu listedeki kitapların okunması “zorunlu” hale getirilmiş ve kitaplar öğrencilerin önüne sürülmüştür. “**100 Temel Eser**’deki kitapların ‘zorunlu okuma’ durumuna getirilmiş olması, çocuklar için ağır bir iştir ve cezalandırıcı bir yükür.” (M.Ruhi Şirin)

Kitabın ve çocukların önündeki 100 engeli ve zorunlulukları kaldırmak gerekir. Çocukları 100 kitapla sınırlamak yerine, yüzlerce öneri sunarak onlara özgürce seçim yapma olanağı sağlanmalı, bunun için çocuk

edebiyatı alanında yetkin akademisyenler, yazarlar, çevirmenler, ressam, öğretmenler, pedagoglar ve çocuk gelişim uzmanları seferber edilmelidir.

Çocuklar, sunulan kitaplarla ilgili olarak bilgilendirilmeli, seçme hakkı onlara bırakılmalıdır.

Liste ve Yazarlık

Listede 70 yerli, 30 yabancı yazar yer almaktadır. Yaşayan hiçbir sanatçının eseri listeye alınmamıştır. Liste, “*yaşayan sanatçıyı öldüren, ölüleri canlandıran*” bir listedir. (Aytül Akal) Bu bakımdan liste, çocuğun günümüz yazarlarından birinin kitabını seçme olanağını yok ediyor.

Günümüzün usta yazarlarıyla çocukları buluşturmamak büyük kayıplara yol açacaktır. Çünkü usta yazarların insanlar üzerindeki etkisi ömür boyu sürer.

Yaşar Kemal gibi usta bir yazarın eserlerinden parçalar, ilköğretim ve lise kitaplarında yer aldığı halde, bakanlığın listesinde olmaması ilginç bir çelişkidir.

Bakanlık “*rant yaratmamak*” gerekçesiyle yaşayan yazarlara listede yer vermemiştir. Eserleri onlarca ülkede yayımlanan yazarların bakanlığın rantına ne kadar ihtiyacı vardır bilinmez ama bu durum çocuklarımız açısından büyük kayıptır. Eğitime ve kültüre kâr-zarar ilişkisi açısından bakılmamalıdır.

Ayrıca, listeyi ölen yazarlarla sınırlandırdığınızda çocuk edebiyatı alanında ürün veren yeni ve genç yazarların da önünü tıkamış olursunuz. Listede yer alan ölmüş yazarlar, “*çocuğa görelilik*” ilkesini hesap etmedikleri için, yazdıkları, çocukların yaşantı, algı ve duygularına hitap etmeyecektir.

Liste ve Çocuğa Görelilik

Listede yer alan 100 kitabın çoğu çocuk edebiyatı ürünü değil. Çocukların yaş, algı ve ilgi düzeylerine uygun olmayan kitabın çocuğu okumaktan uzaklaştıracağı açıktır. Hatta, aynı yaş grubunda olsalar bile sınıfsal ve bölgesel farklılıklar göz önüne alınmadan tek tip kitap önermek doğru olmaz.

“İlköğretim öğrencileri için önerilen ilk 63 yapıtın tamamına yakın kısmı ne dil ne de pedagojik açıdan 9-14 yaş grubundaki çocuklara uygun değil. (...) Hangi kitabın, hangi amaçla ve hangi yaşa önerildiği belirtilmemiş.” (Nilay Yılmaz)

Çocuk kitabı olmayan birkaç örnek: “**Ömer’in Çocukluğu, Uluç Reis, Barbaros Hayrettin Geliyor, Gulyabani, Vatan Yahut Silistre, Miskinler Tekkesi, Bir Küçük Osmancık Vardı, Domanıç Dağlarının Yolcusu, Yalnız Efe, Eşref Saat, Tanrı Misafiri, Falaka, Tiryaki, Yankılı Kayalar, Mevlana’nın Mesnevi’sinden Seçmeler vb.**” (Nilay Yılmaz)

MEB’in oluşturduğu ilk kurulda görev alan M.Ruhi Şirin de çocuk kitabı olmayan eserlere örnekler vermiştir:

Listedeki kitapların çoğu pedagojik açıdan çocuklara uygun değil.

“**Tanrı Misafiri, Bir Küçük Osmancık Vardı, Yankılı Kayalar** konu, içerik ve anlatım bakımından yetişkin bakışına ve yetişkin dil dizgesine göre yazılmış kitaplardır.

Bu kitaplar arasında dili ve içeriği nedeni ile çocukların duygu ve düşünce sağlığına uygun olmayan **Gulyabani, Tiryaki Sözleri, Miskinler Tekkesi, Tanrı Misafiri** gibi eserler de vardır.” (...)

Yukarıda adı geçen Yalnız Efe, Ömer Seyfettin’in kendi dünya görüşünü yer yer vurguladığı bir kitaptır. Ömer Seyfettin, 20. yüzyılın başında Osmanlı’ya çıkış yolu öneren İslamcılık, Osmanlıcılık, Türkçülük akımlarından sonuncusunun oluşumuna katkı sağlamış bir yazardır. Öteki uluslara bağnazca düşmanlık yapmanın izlerini Yalnız Efe’de de görmek mümkündür:

“Gün gençlere kaldı. Halbuki onlar da kendi havalarında... Hiçbir şeye akılları ermiyor. Her şeye eyvallah diyorlar. Anadolu adeta bir tekke olmuş...Bizim zamanımızda kimse kimseye haksızlık etmezdi. Herkes birbirinden çekinirdi. Hele yabancılar memlekete adım atamazlardı; iş, para, çift çubuk bizimdi. Köy değil, hatta kasabaya bile Rum, Ermeni, Yahudi, madrabaz giremezdi.”

Yaklaşık yüz yıl önce yazılan bu kitapta, öykü kahramanı Yörük Hoca'nın yukarıdaki söylemi, bugün de kimlik üzerinden politika yapanlar tarafından dillendirilmektedir. Barış, dostluk, kardeşlik gibi evrensel değerler, şovenizmi kışkırtan bu tür metin ve söylemlerle yara almaktadır.

Liste ve Dil

Kimi kitapların dili günümüz çocuklarının anlamayacağı kadar eskidir. Cumhuriyet öncesi yazarlarından Namık Kemal'in **Vatan Yahut Silistre**'sinin, Tevfik Fikret'in **Şermin**'inin dili çocuğa göre olmadığı için onları kitaptan soğutur.

Vatan Yahut Silistre'de oyuncuların durumlarını, hareketlerini belirten bir açıklama örneği:

Zekiye izhar-ı infial eyler.

Zekiye'nin infiali tezayüt eder.

Şermin'de o günün koşullarında yazılmış bir şiir:

Kitabımı dünden beri

Karıştırdım ve öğrendim

Birkaç büyük deniz...Elbet

Hocamız bugün onlardan

Bize bahsedecek ve ben

Soracağım ezberimden:

Bahr-i Siyah, Bahr-i Sefîd,

İki de Bahr-i Müncemîd,

Bahr-i Ummâ... İşte hepsi

Kitapların dili çocukları kitaptan soğutacak kadar eskimiştir. Anlaşılamayan sözcük, dize ve cümlelerle dil bilinci kazandırılmaz.

Cumhuriyet sonrasında yayımlanan kitaplarda da dille ilgili sorunlar vardır. 1956'da yayımlanan **Eşref Saat** adlı kitabın önsözünden **Şevket Rado**'nun diline örnek:

“Çocuklarımıza, hatta yalnız çocuklarımıza değil her seviyedeki halkımıza vazife duygusunu, (...) iyi ve faziletli bir insan olmayı telkin eden kitaplarımız ne kadar azdır!”

Kütüphanemizdeki bu boşluğu doldurmak maksadıyla Yapı Kredi Bankası'nın onuncu yıldönümünde, meşhur terbiyeci Foerster'e

sureti mahsusada yazdırılmış olan **İyi İnsan, İyi Vatan** adlı eser bu sahada Türk harfleriyle yazılmış ilk kitap mevkiindedir.”

Liste ve İdealize Edilmiş Çocuk

Çocuk edebiyatı ürünlerinin idealize edilmiş tiplerini çocuklara dayatmak vazgeçilmesi gereken bir tavidir. “Ülkemizde hala klasiklerin egemen olması düşündürücüdür ve klasiklerdeki dünya görüşüne takılı kalmak ise gelişimi görmezden gelmektir.” (N.Neydim)

Batı kapitalizmi ve onun ayrıl-maz bir parçası olarak aydın- lanma, eğitimi öne çıkarmış, önce erkek, sonra da kız çocuklarını bu sürece sokmuş-tur. İhtiyaç duyduğu

ideal insanı yetiştirmek için erkek ve kızlara roller biçmiş ve bu durum kendini edebiyatta da göstermiştir. “Çizilen idealize kız ve erkek figürleri Osmanlı’da ve Türkiye’de tek bir kaptan birleştirilerek modernleşme doğrultusunda kullanılmıştır.” (N.Neydim)

150 yılı aşkın bir süre, Batı’dan çevrilen kitaplarda nasihatçi ve buyurgan bir mantığa uygun düşen idealize edilmiş çocuk tipleri sunularak çocuklarda aşağılık duygusu yaratılmıştır.

Bakanlığın listesindeki **idealize edilmiş çocuk tiplerinin** yer aldığı kitapların başında **Pinokyo**, **Pollyanna** ve **Heidi** gelmektedir.

Pinokyo’da yazar **Collodi** idealize edilmiş erkek çocuğu çizer ve onun aracılığıyla belli ahlaki değerleri vermeye çalışır. “İyi bir çocuk olmak; büyüklerin sözünü dinlemek, çalışkan olmak, doğru

söylemek ve okula gitmek... Ardından bir meslek, sanat ya da iş seçmek.(...) Yetişkinler dünyasına girebilmek için çocuğa yüklenen ödevlerdir bunlar. Böylece idealize edilmiş figür çizilmiş olmaktadır.”

“İç dünyasında onu cezbeden oyun oynama tutkusunu, onu oyun ülkesine götürür. Ama aydınlanma anlayışı oyuna karşıdır. **Pinokyo**, oyun ülkesinden bir eşek kılığında çıkar. (s.92-96) Acılar çeker. Çalışmak istemeyen çocuk zorla çalıştırılan bir eşek kılığındadır artık. Üstelik istemediği bir işte. Böylece sonunun ne olacağı da vurgulanır.” (N.Neydim)

Pollyanna’da da kitap okuyan, yemek yapan, dikiş diken, enstrüman çalması istenen kız çocuk tipi çizilmektedir. “*Pollyanna* tiplemesinde, her türlü olumsuzluğa mutlak bir iyimserlikle bakma vardır. (...) Kaderine razı olarak mutlu yaşamının yöntemidir bu. Yaşamın akışını değiştirmeye çalışmaksızın, bu akışın içinde yakalanan güzelliklerle doyuma ulaşmak ya da olmayan güzellikleri olmuş sayabilmektir bu yöntem.”

Pollyanna’da “çocuk figürüne gizlenmiş bir misyonerlik” de vardır. “Kimi zaman örtülü, kimi zaman da belirgin bir biçimde dinin, sorunlara çözüm getirici etkisi vurgulanır.” (N.Neydim)

Heidi de idealize edilmiş karakter sunan bir başka kitaptır. **S.Spyri** kitabında, kapitalizmin yarattığı fiziksel çevreye ve insan ilişkilerine karşı çıkar, doğaya dönüşü ve dine sığınmayı öne çıkararak, insan ilişkilerini yeniden düzenleme çabasına girer.

Günümüzün çocuk ve gençlik edebiyatı, kapitalizmin ihtiyaçlarına cevap vermeyi hedefleyen bir edebiyat olamaz. Çocuğu kendi gerçekliği içinde benimseyen, çocuğa “dış”tan değil, “iç”ten bakmayı esas alan, çocuğun iç dünyasını yansıtan, düş gücünü ve merak duygusunu harekete geçiren ve didaktikten uzak bir edebiyat, çocukta sanatsal duyarlılığı yaratacaktır.

Liste ve Listedeki Çıkarılanlar

Listeden **Küçük Prens** ile **Anılarda Öyküler** adlı kitaplar çıkarılmış, yerlerine **Necip Fazıl Kısakürek’ten Seçmeler** ile **Mehmet Akif Ersoy’dan Seçmeler** getirilmiştir.

Antoine de Saint Exupéry’nin Küçük Prens’i çocuklara felsefi düşüncenin yollarını açan, hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap eden bir eserdir.

MEB’in önerdiği **100 Temel Eser** içinde de yer alan **Küçük Prens, Atatürk’ü** küçük düşürdüğü iddiasıyla listeden çıkarıldı. Kitapta geçen aşağıdaki paragraf buna gerekçe yapılmıştır:

“Küçük Prensin geldiği gezegenin Asteroid B-612 olduğu konusunda yabana atılamayacak kanıtlarım var. Bu gezegeni bir zamanlar teleskopla bir kez gören biri olmuş: 1909’da bir Türk gökbilimcisi. Bu konuda hazırladığı raporu Uluslararası Gökbilimciler Kurultayı’na sunmuş. Ama başında fes, ayağında şalvar var diye sözüne kulak asan olmamış. Büyükler böyledir işte. Bereket versin Asteroid B-612’nin onurunu kurtarmak için, dediği dedik bir Türk lideri tutmuş bir yasa koymuş: Herkes bundan böyle Avrupalılar gibi giyinecek, uymayanlar ölüm cezasına çarptırılacak. 1920 yılında aynı gökbilimci bu kez çok şık giysiler içinde kurultaya gelmiş. Tabi bütün üyeler görüşüne katılmışlar.”

“Dediği dedik bir Türk lideri” Atatürk olarak algılanmış, kitabın listeden çıkarılmasına gerekçe yapılmıştır.

Her şeyden önce bu kitap kurguya dayalı edebi bir eserdir. Tarih ya da biyografi kitabı değildir. 1920 yılları, gökbilimcinin giysileri vb. kitapta kurgu gereği yer almıştır. Bugün herkes 1920’de kıyafetle ilgili bir değişikliğin olmadığını bilir.

Ayrıca yazar, gökbilimcinin görüşlerinin “dediği dedik lider” sayesinde kabul gördüğünü ve bilimsel çalışmaya dolaylı da olsa destek verdiğini belirtmekte, lidere olumlu bir anlam yüklemektedir.

Kitapları değerlendirirken temel ölçüt, onların edebi değeri olmasıdır. Kurgu gereği yazılanlardan anlamlar çıkarıp romanları tarih ya da biyografi kitabı gibi yorumlamak yanlıştır.

Kitapta, yetişkinlerle çocukların zevk ve seçimlerinin birbirine uymadığı anlatılır. Kitapta anlatılan gerçekleşmiş, çocukların çok sevdiği bu kitap ne yazık ki yetişkinlerce listenin dışına itilmiştir.

Liste ve Ölçütsüzlüğün Yarattığı Kargaşa

İlköğretim ve ortaöğretim için hazırlanan 100'er kitaplık listelerdeki eserler, değişik yayınevleri tarafından, değişik sayfa ve fiyatlarda basılarak raflarda yerini almış bulunmaktadır. Eserlerden bir kısmının basımı eskiden, bir kısmının basımı ise listenin açıklanmasından sonra yapılmıştır.

MEB kitap önerirken yayınevi, çevirmen ya da kısaltma yapanın adı gibi ölçütler vermemiştir. Piyasada aynı kitabın onlarca çeşidiyle karşılaşmak mümkün. Kitabı satın alacak kişi, bunlardan hangisini alacak? Elbette en ucuz ve en ince olanı.

Öğrenci ya da veli, listede bulunan kitaplardan birini almak isterse aşağıdaki durumla karşılaşacaktır:

Yazarı	Kitabın	Yayınevi Sayısı	Sayfa Sayısı En Az	Sayfa Sayısı En Çok	Fiyatı (YTL) En Az	Fiyatı (YTL) En Çok
L.Tolstoy	Savaş ve Barış	27	112(Arkadaş)	2168(Engin Yay.)	2,50	55
Cervantes	Don Kişot	41	64(Oda Yay.)	752(Morpa)	1,90	34
Victor Hugo	Sefiller	36	80(Erdem)	2250(Sosyal)	1,90	55
Mark Twain	Tom Sawyer	52	45(Doğan Eg.)	309(Şüle)	1	9,90
N.Kemal	Vatan Yahut Silistre	14	80(Birey)	264(Morpa)	1,75	9
Ö.Seyfettin	Yalnız Efe	27	21(Bordo Siy.)	263(Konak)	1	9
A.Rasim	Falaka	32	25(Bordo Siy.)	158(Parlıt)	1	6
Carlo Collodi	Pinokyo	60				

Bir kitabın değişik yayınevleri tarafından, hatta kısaltılarak basılmasını olağan karşılasak bile bunları önerirken ya da satın alırken ölçütlerimizin olması gerekir. Yayınevinin, çevirmenin ya da kısaltma yapanın adı gibi. Ölçüt vermeyen bakanlığın velilere önerisi ilginçtir:

“Veli, çocuğuna kitap alırken, eğer eser yabancıysa önce çevirmenine bakmalı, kitabın aslına uygun çevirisi yapılmış mı kontrol etmeli. Eğer seçimi yapmakta zorlanıyorsa, çocuğun öğretmeninden yardım istemeli.” (28.08.2006 Radikal)

Bakanlık, veli ve öğretmenlerden yapmasını beklediği işlerin, edebiyat eleştirmenleriyle yayıncıların çalışma alanına girdiğinin farkında değildir.

Öğrenci ve veli, Bakanlığın önerisine kulak asmayacak, alışveriş sırasında yukarıdaki kitaplarla karşılaştığında genellikle en ince ve ucuz olanını alacaktır.

Liste ve Çeviri Sorunları

Listede **Dünya Edebiyatı** başlığı altında önerilen 30 eserin çevirmeni belirtilmemiştir. Yayınevleri, klasik bir eser yayımladıklarında, yazarın ölümünün üstünden 70 yıl geçtiği için hiç kimseye telif hakkı ödemiyor. Yayınevinin telif ödemesi gereken çevirmen ya da mirasçılardır. Kimi yayınevleri bunu yapmamak için çevirmenin adını kitaba yazmıyor. Yayınevini denetlemeye gelen görevlilere, “*Victor Hugo Türkçe yazardı*” gibi iddialarda bulunuyor. Kimi zaman da 40-50 yıl önce çevirisi yapılmış ama çevirmeni ölmüş bir kitap alınıyor, çevirisi kuşa çevriliyor, 96 sayfanın altına indirilerek uydurma bir çevirmen adıyla piyasaya sürülüyor.

Klasik eserlerde çevirmen adı verilmiyor ya da kitap uydurma bir çevirmen adıyla yayımlanıyor. Yazar ve çevirmen kurumlarıyla işbirliği yapıp en iyi birkaç çeviri saptanarak bunlar öğrencilere önerilebilirdi.

Sonuç, yazara ve çevirmene telif ödeme yok, bandrolsüz olduğu için vergi vermek de yok.

Kargaşayı önlemenin yolu vardır. Bu da, ülkemizde çeviri işini ciddiyetle yürüten çevirmenlerin kurumlarıyla işbirliği yapmaktan geçiyor. Farklı yayınevlerinden en iyi birkaç çeviri saptandıktan sonra çevirmen adını da belirterek eseri önermek, sorunu çözecektir.

Liste ve Eserlerin Kısaltılması

Listeyle birlikte yaşanan bir başka kargaşa da eserlerin kısaltılmasıdır.

96 sayfanın altındaki kitaplarda bandrol muafiyeti olduğu için klasikler kuşa çevrilerek özgün biçimlerini yitiriyor.

Kitabın özet mi, kısaltma mı olduğu üzerinde belirtilmelidir.

Kültür ve Turizm Bakanı Atilla Koç döneminde, eğitim amaçlı kitaplarda 16 sayfa olan bandrol muafiyeti 96 sayfaya çıkarıldı. Yayınevleri, kitapların özgün sayfa sayısına bağlı kalıp vergi ödemek zorunda kalmamak için onları kısaltarak ve 96 sayfa altına indirerek piyasaya sürdüler. **Kitap**

Çevirmenleri Birliği (ÇEVBİR) Yönetim Kurulu üyesi **Sevinç Altınçekiç**'in bu konuda söyledikleri dikkat çekicidir: *“Kısaltma ve özet, dünyada olağan bir durumdur. Bizdeki uygulamanın aksaması, bu işi alanında yetkin insanların yapmamasındandır. 96 sayfanın altındaki kitaplara bandrolsüz satılma olanağı verilince iş ticarete dökülüyor ve metin alınıp, orası burası atılıp bu biçime uyduruluyor. Buna özet veya kısaltma demek mümkün değil. Ayrıca bu tür uygulama yapıldığında yurt dışındaki örneklerin üzerinde özet mi, kısaltma mı olduğu yazılır. Bunu yapan kişinin adı verilir, hangi çeviriden kısaltıldığı da belirtilir. Böyle bir iş yapılacaksa doğru yapılmalıdır. Doğru yapıldığında da çevirmen hakları zaten korunmuş olur, korunmamışsa da yasalar devreye girer.”*

Liste Sonrası ve Hazırlan(acak)an Kitaplar

MEB, **100 Temel Eser** listesini üç başlık altında vermiştir. Listedeki iki başlık altında toplam 93 kitap ve yazarlarının adları bulunmaktadır. Üçüncüsü olan **Hazırlanacak Kitaplar** başlığı altında ise, kitap adı gibi algılanabilecek 7 ürün adı yer almaktadır.

Bu ürünlerin yanında yazar adı verilmemiştir. Yazarı belli olmayan eserin nasıl “*Temel Eser*” olduğunu MEB’in açıklaması gerekir.

Eserlerin İslami söyleme uyarlanması, bakanlığın ilkesizliğinin bir sonucudur. Sanat eserlerinin özgün biçimlerini bozmak ahlaki değildir. Ahlak adına en çok söz edenlerin bunu yapması düşündürücüdür.

Listede “hazırlanacak” sözcüğünün geçmesi kapının aralanmasına yetmiş ve işin salt rantını yemek isteyen, yayınevleri türemiştir. Kimi yayınevleri, **Hazırlanacak Kitaplar’daki Türkçe Deyimler, Türk Manilerinden Seçmeler** gibi adlara karşılık olabilecek kitaplar hazırlamış, üstelik bu kitaplarda argo, müstehcen ve kaba anlatımlara yer vermiştir.

İlkbiz Yayınevi’nin çıkardığı ve kapağında “*MEB 100 Temel Eser*” ifadesi yer alan A. Kaymakçı’nın **Türk Manilerinden Seçmeler** adlı kitabı, fırsattan istifade etmiş “*Temel Eser*”lerden bir tanesi. Kitapta bir dönemin siyasi liderlerine manilerle beddualar edilmiş:

Ecevit’in Kafası / Cum. Sezer’in sopası
Aptal olduk hepimiz / Kafaları kopası (s.54)

Mücadele ederek olumsuzlukları gidermek yerine, değişimi beddualarla gerçekleştirmek isteyenlerin hedefinde hep kadınlar olmuştur. Kadınları aşağılamak, cinsiyet ayrımcılığı yapmak bunların zihinlerinin bir köşesini sürekli işgal eder:

Kız evinin kızları / Eşekten ucuz olurmuş (s.57)
Salıncak mı kuralım / Karnındaki sıpaya (s.50)
İyi olur oğlanlar / Karının göbeklisi (s.51)
Ortancanın kızları / Tek lokuma diz çöker (s.52)

Basın da bu gelişmeleri **Damla, İlkbiz** vb. yayınevlerinin hazırladığı ve MEB tavsiyeli olarak piyasaya sürdüğü kitaplardan örnekler vererek haber yapmıştır. Bakanlık ise “*MEB’in böyle deyimler sözlüğü yoktur, adı geçen yayınevine ait böyle bir sözlüğü de okullara tavsiye etmemiştir*” açıklamasını yaparak aklanmak istemiştir. MEB açıklamalarını sürdürmüş, 100 Temel Eser listesinde **Hazırlanacak Kitaplar** başlığı altındaki 7 ürün için, “*Biz kitap değil başlık tespit ettik.(...) Listenin tematik yönünü fırsat bildiler*” diyerek kendini savunmaya çalışmıştır.

Listeyi **100 Temel Eser** olarak adlandırıp üç başlıktan ikisinin altında kitap, birinin altında yine başlık vermek belirsizlik yaratmış,

olumsuzlukların yaşanmasına yol açmıştır. Yayınevlerinin kitaplarıyla ilgilerinin olmadığını açıklamak bir anlam taşımamaktadır. Bu sonucun sorumlusu MEB'dir.

Liste ve Eserlerin İslami Söyleme Uyarlanması

Kitapların bir kısmını açıkça belirtip bir kısmı için de "hazırlanacak" demek istismara açık kapı bırakmak demektir. Bakanlığın kapıyı aralaması, kimi yayınevlerinin korsan kitaplar yayınlamasına yol açmıştır.

Yazarı belli olmayan eser nasıl temel eser olur?

Eserlerle ilgili yayınevi, çevirmen ve kısaltma yapanın adı verilmeyince bir başka kargaşa yaşanmış, eserlerin bazıları İslami söyleme uyarlanmıştır. Kargaşanın bir başka nedeni de telif ödemedi basılan kitapların denetlenmemesidir.

Bazı yayınevleri eserleri İslami söyleme uydurma eyleminin başını çekmiş, birçok kitabın özgün metnini değiştirmişlerdir.

Listenin en çok hırpalanan kitaplarından birisi **Pinokyo**'dur. Kitap yine bazı yayınevleri tarafından İslami söyleme uydurularak piyasaya sürülmüştür.

Sefiller, Robinson Crusoe (Timaş), **İnsan Ne ile Yaşar, Heidi** (Nehir), **Hikayeler-Çehov, Andersen Masalları, Mutlu Prens, Pollyanna** (Damla), **Üç Silahşörler, La Fontaine'den Seçmeler** söyleme uydurulan kitaplardan bazılarıdır.

Özgün metinler, kitaplara ekleme, çıkarma, çarpıtma gibi yollar kullanılarak değiştirilmiştir. İşte onlardan birkaç örnek:

O. Wilde'in **Mutlu Prens**'inde **Miller ve Hans** "*Hayırlı sabahlar*" biçiminde selamlaşıyor.

Pinokyo "*Allah rızası*" için ekmek istiyor.

Tolstoy'un **İnsan Ne ile Yaşar** adlı kitabında "*Bana acıdınız, Allah sizden razı olsun*" deniliyor.

La Fontaine'den Seçmeler'de balıkçı, “*Ya nasip*”; tilki ise, “*Allah yolunuzu açık etsin*” dileğinde bulunuyor.

Heidi'de “*Dua etmek insanı rahatlatır*” öğüdü veriliyor.

Anton Çehov'dan Seçmeler'de yazara, “*Çok günah işlemeye başladık. Allah'ı büsbütün unuttuk.(...) Aklımızı başımıza toplamanın zamanı şimdi*” diye söylettiriliyor.

Sefiller'de bir roman kahramanı için, “*Sevap alır mı?*” diye sorduruluyor. Aynı romanın önsözünde Victor Hugo, “*Allah'a inaniyorum, ahirete inaniyorum; fakat hiçbir kilise papazını istemiyorum*” diyerek üstü kapalı hidayete erdiriliyor.

Hidayete erme işi **Üç Silahşörler**'de daha açık gerçekleştiriliyor: “*Onu şu anda göremezsiniz. Yanında din adamları var. Hastalığından sonra hidayete erdi.*”

Robinson Crusoe'nun orijinal metninde olmayan “*medeni dünya*” nitelemesine çeviride yer verilirken, orijinal metinde bulunan “*Müslüman bıyığı*” sözü çıkartılıyor. Aynı kitabın orijinalinde olmayan ahiret inancıyla ilgili cümle metne ekleniyor: “*Herhalde ölüp de öteki dünyaya göçmüş olanlar da benim gibi düşünüyorlardır.*”

Andersen Masalları'ndaki **Bülbül** masalı, “*Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulları çokmuş*” tekerlemesiyle başlıyor.

Pinokyo'daki tekerleme daha şiirsel(!): “*Benim elim değil / Fadime ananın eli / El benden sebebi Allah'tan / Okumak benden şifa Allah'tan / Elemtere fiş, kem gözlere şiş / Bir daha nazar değmez inşallah*”

Yayınevleri İslamileştirmede hızlarını alamamış, eserlerdeki kimi kahramanlar da Türkleştirilmiştir. Pinokyo'nun babası **Gepetto**'nun **Galip** olması, **Fadime** ananın eklenmesi, **Heidi**'nin dedesi **Alm**'in **Alp**'e dönüştürülmesi gibi.

Bu arada Osmanlı'ya gönderme yapma unutulmamış, *Gepetto*'nun başındaki **bere**, **takke** olarak değiştirilmiştir.

Eleştiriler ve Bakanlık

Üzerinden yüzyıldan fazla bir süre geçmiş Batı'daki uygulamaların bugün değişik bir biçimde ülkemizde tekrarını istemek çok anlamsızdır. Bu tutum, çocuğu tanımamaktan, çocuk edebiyatında ulaşılan düzeyi kavramamaktan kaynaklanmaktadır.

Kitapların özgün biçimlerini bozan rantçı yayıncılarla bakanlığın yaptığı kayıkçı kavgası unutulup gitmiştir.

Bakanlıkça açıklandıktan sonra liste kamuoyunda ve basında sıkça eleştirilmiştir. Bakanlık eleştirileri üzerine almamış, yaptıklarının doğruluğunda ısrarcı olmuş, ilginç önerilerde bulunmuştur.

Eserlerin İslami söyleme uydurulup yayınlanmasıyla ilgili olarak eski Milli Eğitim Bakanı **Hüseyin Çelik** şöyle demektedir: “*Heidi*'de bir kilise sahnesi vardır, buram buram Hristiyanlık propaganda edilir. Eğer *Heidi*'yi sevdiysen, *Heidi*'yi Müslümanlaştırmaktan vazgeç, otur kendi *Heidi*'ni yaz.”

Bakan, dinsel içerikli mesajlar veren kitaplar yazılmasını emrediyor. 120 yıl önce **Heidi**'de sunulan mesajın bize uyarlanarak tekrarlanmasını öneriyor. Hristiyanlığa sığınarak insan ilişkilerinin düzenlenmesi mesajını veren **Heidi**'nin yerine, Müslümanlığa sığınarak aynı şeyin yapılmasını istiyor.

19. yüzyılda üretilmiş idealize edilmiş çocuk tiplerinin 21. yüzyılda da çocuklara sunulmasını istemek, çocuk edebiyatında terk edilmiş bir anlayışın sürdürülmesinde ısrarcı olmak demektir. Bu anlayış, çocuğu kendi gerçekliği içinde kabul edip, çocuk bakış açısıyla ve çocuğa göre üretilen edebiyat ürünlerini görmezlikten gelecektir.

Bakan, İslamcı ve rantçıların çıkardığı kitaplarla ilgili olarak, “*Bakanlığımız bunları ne incelemiş, ne teşvik etmiş, ne onları okullara dağıtmıştır*” demektedir. Doğrudur, bakan bu kitapları

serbest piyasa ekonomisinin dolaşımına bırakmıştır. Kendi siyasi düşüncesine benzer yayınevleriyle yaptığı kayıkçı kavgası unutulmuştur. Şimdi, koltuğunun altına **100 Temel Eser** setlerini alan satıcılar, okul okul dolaşmaktadır.

Ne Yapmalı?

Ülkemizde onlarca yıl kitap düşmanlığı yapılmış, okullara kitap sokulmamıştır. Kitap okuduğu için öğretmen ve öğrenciler, akla hayale gelmeyen baskılara uğramıştır.

Yapılması gereken, yüzlerce kitap seçeneğinden oluşan bir katalog hazırlamak olmalıdır.

Türkiye eğitim tarihinde **TÖS**’lülerden **TÖB-DER**’lilere, **TÖB-DER**’lilerden **EĞİTİM SEN**’lilere kadar “kitabın suç unsuru gibi algılandığı” karabasan dönemleri yaşanmıştır. Bu durumla ilgili anısı olmayan öğretmen yok gibidir. **MEB** her dönem kitaptan korkmuş, baskıların uygulayıcısı olmuştur. Baskı yapanlar kitap ve kitap okuma alışkanlığı konusunda bir kültür oluşturamaz. **100 Temel Eser** listesi bunun en açık kanıtı. Bu durum aynı zamanda karma bir liste oluşturularak geri içerikli yayınlarında öğrenci ile buluşturma çabasıdır.

Öğrencilere, velilere ve öğretmenlere kitapla ilgili rehberliği eğitim eöekçilerinin tarihsel birikimi olan **EĞİTİM SEN** sunabilir.

EĞİTİM SEN, **100 Temel Eser** sınırlandırmasına ve liste dayatmasına karşı, çocuk ve gençlik edebiyatı alanında çok yönlü bir çalışmanın bir ilk adımı olarak **çocuğa görelilik** ilkesinden hareketle **bir öneri listesi** hazırlayarak görevini yerine getirecektir.

KAYNAKÇA

- Adalı Bilgin** Radikal İki, 31.07.2007
- Akal Aytül** Cumhuriyet Kitap
- Akkyal Berna** 100 Temel Eser Masalları, Birgün 23.08.2006
- Aktaş Umay** Pinokyo'nun Babası Türkmüş, Radikal 19.08.2006
- Altınçekiç Sevinç** Birgün 03.08.2007
- Boztepe Emre** Dinibütün Çevirmenler İşbaşında, Radikal 25.08.2006
- Canerik Hüseyin** "Türk Manilerinden Seçmeler Kitabının İçerik, Dil ve Yazım Yönünden Değerlendirilmesi", abece Eğitim ve Ekin Dergisi, Sayı: 249, Ankara, 2007
- Celal Metin** 100 Temel Eser Rezaleti, Cumhuriyet Kitap, sayı 878
- Dayıoğlu Gülten** Hürriyet, 26.12.2006,
Birgün, 03.08.2006
- Erdoğan Fatih** Hürriyet, 23.08.2006
- Güneş Çiğdem** Konuk Sihirli Değnek, Cumhuriyet Kitap 08.12.2005
- Kara Şükran** "Küçük Prens" Konuk Sihirli Değnek, Cumhuriyet Kitap 08.12.2005
- Kurultay Turgay** "Çocuk Edebiyatımızda Savaş ve Ulusal Kimlik", Çocuk ve İlkgençlik Edebiyatı Kurultay Bildirileri, T.C. Maltepe Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006
- Namık Kemal** Vatan – yahut – Silistre, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976
- Neydim Necdet** "Çocuk Edebiyatının Ölüm Fermanı" Cumhuriyet Kitap, Sayı: 744 Çocuk ve Edebiyat/ Çocukluğun Kısa Tarihi Edebiyatta Çocuk Figürleri, Bu Yayınevi, İstanbul 1998
- Rado Şevket** Eşref Saat, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul, 1956
- Şirin Mustafa Ruhi** Hürriyet, 25.08.2006 "İlk Ortaöğretim Öğrencileri için 100 Temel Eser " II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara 2007
- Yılmaz Nilay** 100 Temel Eser ve Yasak Elmalar, Radikal Kitap, 31.07.2005
Bir Varmış Bir Yokmuş, Masal Anlatan Çokmuş, Radikal Kitap, 03.08.2006 Sihirli Değnek, Cumhuriyet Kitap
- Zengin M. İdris** Hürriyet, 26.08.2006

herkese
NİTELİKLİ
PARASIZ
KAMUSAL
eğitim hakkı...

EĞİTİM

İnsanca Bir Yaşam
Kamusal Eğitim
Eşitlik
Barış
Özgürlük
Demokrasi
Bağımsızlık

EĞİTİM SEN

(Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası)

Adına Sahibi:

Zübeyde Kılıç Öztürk

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Serpil Açıl Özer

Yazışma Adresi:

Cinnah Cad. Willy Brandt Sk. No:13

Çankaya/ANKARA 06680

Tel: (0.312) 439 01 14 (pbx)

Fax: (0.312) 439 01 18

E-posta: bilgi@egitimsen.org.tr

Web: www.egitimsen.org.tr

Sayfa Düzeni:

Sinan Demirkaya

sinan@egitimsen.org.tr

(Eğitim Sen Bülteni Ekidir / Mayıs 2009)

Baskı: MATTEK Matbaacılık

Tel: (0.312) 229 15 02

serbest piyasa ekonomisinin dolaşımına bırakmıştır. Kendi siyasi düşüncesine benzer yayınevleriyle yaptığı kayıkçı kavgası unutulmuştur. Şimdi, koltuğunun altına **100 Temel Eser** setlerini alan satıcılar, okul okul dolaşmaktadır.

Ne Yapmalı?

Ülkemizde onlarca yıl kitap düşmanlığı yapılmış, okullara kitap sokulmamıştır. Kitap okuduğu için öğretmen ve öğrenciler, akla hayale gelmeyen baskılara uğramıştır.

Yapılması gereken, yüzlerce kitap seçeneğinden oluşan bir katalog hazırlamak olmalıdır.

Türkiye eğitim tarihinde **TÖS**’lülerden **TÖB-DER**’lilere, **TÖB-DER**’lilerden **EĞİTİM SEN**’lilere kadar “kitabın suç unsuru gibi algılandığı” karabasan dönemleri yaşanmıştır. Bu durumla ilgili anısı olmayan öğretmen yok gibidir. **MEB** her dönem kitaptan korkmuş, baskıların uygulayıcısı olmuştur. Baskı yapanlar kitap ve kitap okuma alışkanlığı konusunda bir kültür oluşturamaz. **100 Temel Eser** listesi bunun en açık kanıtı. Bu durum aynı zamanda karma bir liste oluşturularak geri içerikli yayınlarında öğrenci ile buluşturma çabasıdır.

Öğrencilere, velilere ve öğretmenlere kitapla ilgili rehberliği eğitim emekçilerinin tarihsel birikimi olan **EĞİTİM SEN** sunabilir.

EĞİTİM SEN, **100 Temel Eser** sınırlandırmasına ve liste dayatmasına karşı, çocuk ve gençlik edebiyatı alanında çok yönlü bir çalışmanın bir ilk adımı olarak **çocuğa görelilik** ilkesinden hareketle **bir öneri listesi** hazırlayarak görevini yerine getirecektir.